

Yttrande över delbetänkande av SVESAM – Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling

Er beteckning: LI2025/01327

Länsstyrelsen i Jönköpings län yttrar sig över delbetänkande av
SVESAM – Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling.

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen i Jönköpings län tillstyrker föreslagen
författningsändring. Länsstyrelsen instämmer också i merparten av
utredningens analys, och bedömer att den utgör en god grund för
utformning och inriktning av framtida politik för regional utveckling
och landsbygdsutveckling, och för framtagandet av förslag på
insatser. Länsstyrelsen ser särskilt att statens åtgärder för att uppnå
en rimlig balans i utvecklingsförutsättningar behöver växlas upp i
syfte att öka den territoriella sammanhållningen. Vidare bör det vara
prioriterat att den territoriella politiken även framgent har hållbar
utveckling i fokus och Agenda 2030 som riktning.

Om utredningens utgångspunkter (kapitel 3)

Länsstyrelsen poängterar vikten av att i detta arbete anlägga ett
långsiktigt perspektiv. Föreslagna insatser behöver vara flexibla och
anpassningsbara till framtida omvärldsförändringar så att de
fungerar och är relevanta under lång tid. Inte minst är det viktigt att
kommande förslag tar höjd för framtida utveckling av den
europeiska sammanhållnings- och jordbrukspolitiken. Länsstyrelsen
välkomnar därför att utredningen arbetar med ett tidsperspektiv
fram till 2050 som kan skapa grogrund för effektiv och kontinuerlig
samverkan bortom kortsiktigt finansierade uppdrag.

Länsstyrelsen ser att det är viktigt att lokal och regional utveckling
går hand i hand med byggandet av ett robust samhälle med
beredskap för kris och förändring. Länsstyrelsen uppmanar därför
utredningen att särskilt beakta detta perspektiv vid framtagandet av
förslag på utformning av den framtida regionala utvecklingspolitiken
och landsbygdspolitiken.

Statens ansvar i genomförandet (kapitel 5)

Staten behöver enligt Länsstyrelsens bedömning ta en tydligare och mer aktiv roll i politikens genomförande för att bidra till territoriell sammanhållning. I dagsläget saknar fem av Jönköpings läns tretton kommuner statlig närvaro vilket innebär att invånarna är utelämnade till digitala lösningar eller tvingas resa långt för att ta del av statens stöd. Nationella myndigheter behöver i högre utsträckning ta hänsyn till det territoriella perspektivet inom sina verksamheter för att finnas nära invånarna och kunna ge likvärdig service över alla geografier. Att staten finns närvarande i hela landet är viktigt både för att öka invånarnas förtroende till samhället och för att hålla ihop samhället på ett sådant sätt att sammanhållningen stärks. En väl fungerande statlig förvaltning på lokal nivå har också stor betydelse för regional tillväxt och landsbygdsutveckling. För att kunna tillvarata Jönköpings läns långa tradition av tillverkningsindustri är till exempel bättre matchning på arbetsmarknaden en förutsättning.

I en ny studie från Statskontoret beskrivs länsstyrelserna ha två huvudsakliga särdrag jämfört med andra statliga myndigheter: lokal och regional kännedom samt förmågan till olika typen av samordning¹. Utifrån dessa särdrag framhåller Länsstyrelsen att det vid framtagande av förslag om insatser är särskilt viktigt att beakta följande tre värden som beskriver statens roll och hur länsstyrelserna kan bidra till ett mer samlat genomförande.

Staten är närvarande lokalt

Länsstyrelsernas geografiska närvaro är viktigt för att bygga legitimitet gentemot lokala aktörer och skapa tillit till staten. För samhällets förmåga att hantera komplexa tvärsektoriella utmaningar och målkonflikter innebär det en stor kraft att ha staten representerad i landets alla 21 län. Länsstyrelserna har god vana att vara statens företrädare i länen och att hantera målkonflikter på så sätt att alla relevanta aspekter utifrån hållbarhetens tre dimensioner och nationella mål beaktas. Det kan bland annat handla om industrietableringar, energiproduktion eller annan förändrad markanvändning. För att kunna arbeta utifrån ett helhetsperspektiv behöver regional utveckling och fysisk planering mötas och diskuteras samlat. I detta har länsstyrelserna en viktig roll genom att lyfta och bemöta frågor i tidiga skeden av planprocessen liksom att

¹ Statskontoret (2025). I gränslandet mellan nationellt och lokalt.

företräda statens intressen. Länsstyrelsen ser att denna roll skulle kunna utvecklas ytterligare tillsammans med andra regionala aktörer.

Genom sin breda verksamhet och stora kontaktyta mot företag och organisationer har länsstyrelserna en unik närvaro i landets alla landsbygder som bidrar med flera mervärden. Som ett exempel ansvarar länsstyrelserna för administrationen av olika EU-stöd till lantbruket. Det är ett effektivt sätt att skapa samordning mellan olika kompetens- och verksamhetsområden och därigenom nå politiska mål, bibehålla förtroendet för staten i hela landet samt bidra till ett robust samhälle och beredskap. Inte minst inom området livsmedelsförsörjning är länsstyrelsernas lokalkännedom och närvaro ända ut i kapillärerna på landsbygden betydelsefull. För att kunna tillvarata potentialen hos de många lantbruksföretagen i Jönköpings län och bidra till ett robust samhälle framhävs välfungerande myndighetskontakter som en nyckel bland lantbrukarna². Utförligare beskrivningar av hur länsstyrelserna genom sin hantering av exempelvis jordbruksstöd bidrar till landsbygdsutveckling och sammanhållningen går även att finna i länsstyrelsernas yttranden över remissen av betänkandet En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22).

Länsstyrelserna som statens primära kontaktväg till kommunerna är en unik länk mellan den nationella och lokala nivån. Det innebär att länsstyrelserna har ansvar och förutsättningar att underlätta för effektiv samverkan mellan nationella myndigheter och kommunerna. Genom lokal förankring av nationella insatser bidrar länsstyrelserna till att nationella mål får genomslag i hela landet och därmed också till en ökad sammanhållning. Länsstyrelsernas lokala närvaro innebär också att visst arbete som stödgivning eller tillsyn gentemot kommunerna kan bli mer effektiv än om ansvaret ligger på en central myndighet. Ett aktivt stöd från en tillgänglig länsstyrelse är av stor betydelse för många små kommuner.

Staten är samordnad

Många av de utmaningar som behöver hanteras inom den territoriella politiken är tvärsektoriella och berör olika geografier. För effektiva och träffsäkra insatser behöver landets landsbygder hanteras utifrån deras specifika särarter och geografier. Staten behöver därmed ta ansvar för, att med ett territoriellt perspektiv,

² LRF (2024). Vägen till ett gott företagsklimat.

samordna sektorspolitiken och underlätta dess samverkan med kommuner och regioner. Detta förutsätter även att länsstyrelserna är samordnande sinsemellan.

En robust organisation för den statliga samordningen ökar även samhällets beredskap att hantera kris och förändring. Med den breda verksamheten som grund har länsstyrelserna en unik förmåga att samordna olika aktörer i länen vid kriser. Ett exempel är F-samverkan, Jönköpings läns forum för samverkan inom olyckor, krisberedskap och civilt försvar, som Länsstyrelsen samordnar. Syftet med arbetsmodellen är att kunna hantera oönskade händelser genom effektivt resursutnyttjande av länets samlade resurser och kompetenser. Länsstyrelserna kan genom sin roll att samordna staten i länet bidra till mer sammanhållna insatser och effektivare genomförande av sektorsuppgifter. Att i högre utsträckning använda länsstyrelserna som samordnare för staten regionalt skulle underlätta för sektorsmyndigheter att agera territoriellt. Det är därför väsentligt att länsstyrelsernas roll att samordna staten i länet tydligt framgår i andra relevanta myndigheters uppdrag.

Staten följer den lokala utvecklingen

Utredningen konstaterar att regeringens styrning av myndigheterna behöver bli tydligare. Vidare konstaterar utredningen att en styrning som baseras på uppföljning och lärande kräver regelbundna och systematiska analyser av utvecklingen i landets olika geografier. Det finns en potential att än mer utnyttja länsstyrelsernas uppgift att redovisa läget i länet till att bistå regeringen med regionala lägesbilder, med analys av nuläge och bedömning av behovet av ytterligare åtgärder. Med sin geografiska närhet till invånare och företag och kunskap om lokala och regionala förhållanden kan länsstyrelsen bidra till snabba och fördjupade analyser som underlättar styrningen i en föränderlig omvärld. Exempelvis kan länsstyrelsen genom sitt arbete med jordbruksstöd och kontakter med hela livsmedelskedjan bidra med aktuell kunskap om tillståndet för lantbruksföretagandet och livsmedelsproduktionen i länet.

Länsstyrelserna behöver ges förutsättningar att bidra

Länsstyrelserna har, som utredningen konstaterar, en central roll i genomförandet och i samverkan med andra aktörer. Länsstyrelserna behöver dock ges kapacitet och förutsättningar att utföra uppgifterna och bidra till uppsatta mål.

Länsstyrelsen välkomnar ett förtydligande av myndighetens ansvar inom den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. I princip anser Länsstyrelsen i Jönköpings län att myndigheten har de uppdrag som krävs för att kunna bidra, men uppgifterna kan tydliggöras i förhållande till både offentliga och privata aktörers ansvar. Det finns alla möjligheter att genom regleringsbrev, instruktion och uppdrag undanröja otydligheter och klargöra länsstyrelsernas roll i fråga om regional utveckling och landsbygdspolitik. Statskontoret³ liksom Riksrevisionen⁴ konstaterar att regeringsuppdragen sällan är utformade efter specifika behov i länet. Det finns således även en outnyttjad potential i att utforma uppdragen mer riktat efter enskilda behov eller utmaningar i ett län.

Finansiering av länsstyrelsernas uppdrag är nödvändig för att upprätthålla myndigheternas breda kompetensbas, vilket i sin tur är en förutsättning för att de även fortsatt ska kunna hantera breda tvärsektoriella frågor och beakta olika samhällsperspektiv.

Finansiering är också en förutsättning för att Länsstyrelsen ska kunna samverka på ett effektivt sätt och därigenom bidra till att målen inom landsbygdspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken nås.

Förutsättningarna för staten att samordnat arbeta för genomslag för nationella mål i hela landet behöver utvecklas. Inte minst behöver sektorsmyndigheternas förmåga att samverka med länsstyrelserna och att ta geografiska hänsyn stärkas. För att det ska vara möjligt för länsstyrelserna att hantera komplexa samhällsfrågor behöver länsstyrelserna kunna samordna sektorsmyndigheterna i länet. Därför är det viktigt att det tydliggörs i dessa myndigheters uppdrag att de ska samverka med länsstyrelser och utifrån ett territoriellt perspektiv bidra till nationella mål. Relevanta sektorsmyndigheter behöver ha en geografisk organisation som bidrar till förmågan till effektiv samverkan med länsstyrelserna.

Om vikten av samverkan (kapitel 6)

Länsstyrelsen konstaterar att samverkan mellan länsstyrelse, nationella myndigheter, region, kommuner och andra aktörer i länet är central för det regionala genomförandet av regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Tydligare definierade roller, som klargör vad som förväntas av respektive aktör, ger

³ Statskontoret (2025). I gränslandet mellan nationellt och lokalt.

⁴ Riksrevisionen (2019). Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna.

aktörerna förutsättningar att hitta lämpliga former för en effektiv samverkan som bidrar till politikens mål. Samtidigt är det viktigt att påpeka att det oavsett tydlighet i ansvarsfördelning alltid kommer att finnas mellanrum mellan utpekade ansvarsområden, och att det är något som behöver hanteras genom samverkan mellan de regionala aktörerna. Det är därför nödvändigt att bibehålla ett regionalt handlingsutrymme så att samverkan och lösningar kan anpassas utifrån platsens förutsättningar. Inte minst gäller det för samverkan mellan länsstyrelse och region, där varje länsstyrelse behöver ges handlingsutrymme att möta regionen i sitt län utifrån de specifika prioriteringarna den regionala utvecklingsstrategin. Länsstyrelsen instämmer därför i utredningens slutsats att det inte går att detaljstyra ett komplext tvärsektoriellt område som territoriell politik, även om den samverkan som är nödvändig bör bygga på en tydlig ansvars- och resursfördelning. En möjlighet att balansera flexibilitet och tydlighet i den regionala samverkan är att utgå från principer för regional ansvarsfördelning, till exempel de vägledande principer för prövning av länsstyrelsens uppgifter och uppdrag som presenterades i regeringens budgetproposition 2021 (utgiftsområde 1, sidan 59).

Om ett eller två politikområden (kapitel 7)

Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att beakta territoriell sammanhållning vid ställningstagande om en eventuell sammanslagning av politikområdena. Både kompensatoriska insatser för territoriell sammanhållning och insatser för regional utveckling är viktiga för såväl städer som landsbygder. Det är därför väsentligt att beakta balansen mellan dessa vid ett ställningstagande. Dessutom behöver hänsyn tas till att behoven som ansvarsfördelningen ska tillgodose ser olika ut inom de två nuvarande politikområdena, bland annat beroende på olika geografi för regional utveckling och landsbygdsutveckling.

För att kunna ta ställning till ett eller två politikområden behövs en mer djuplodande analys av respektive politikområde. Utredningen behöver tydliggöra vilka utmaningar, behov och problem som politiken inom respektive område är tänkt att möta. Först därefter är det möjligt att se huruvida områdena delar samma verksamhetslogik eller inte och om det är lämpligt att fortsätta ha två separata politikområden eller slå ihop dem till ett gemensamt. Länsstyrelsen delar bedömningen att en sammanslagning av politikområdena kan innebära risk för att landsbygders behov hamnar i skymundan.

Landsbygdsbarometern⁵ visar till exempel att många landsbygdsbor runt om i landet upplever att staten drar sig tillbaka. I skenet av detta behöver en ny politik oavsett organisering beakta hur territoriell hänsyn kan säkras i det politiska genomförandet i syfte att minska klyftan mellan stad och land. Detta är viktigt för att invånarna i Jönköpings län, som i hög grad bor och verkar på landsbygder och mindre tätorter, ska känna ökad delaktighet i samhället.

Övriga synpunkter

Enligt direktiven ska utredningen inte lämna förslag som omfattas av det kommunala planmonopolet enligt plan- och bygglagen. Länsstyrelsen vill ändå poängtera vikten av ett fungerande planeringssystem som hanterar alla nivåerna nationellt, regionalt, och lokalt för att kunna samordna och följa upp en territoriell politik.

De som medverkat i beslutet

Detta yttrande har beslutats av landshövding Brittis Benzler efter föredragning av Lisa Karlsson. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Anna Olsson, avdelningschef Nina Elmsjö och enhetschef Malin Krause medverkat.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

⁵ Hela Sverige ska leva (2024). Landsbygdsbarometern 2024.